1 רמב"ן על שמות פרק טו פסוק יט

(יט) כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו אמר ר"א שגם זה מן השירה, כי היו משוררים ואומרים כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב עליהם את מי הים בעוד בני ישראל הולכים ביבשה בתוך הים, והוא נס בתוך נס ואיננו ברכבו ובפרשיו בים וישב עליהם את מי הים בעוד בני ישראל הולכים פרעה ביום ההוא מיד, לא מיום המחרת או אחרי כן או טעמו אז ישיר, כאשר בא סוס פרעה בים והשיב עליהם ה' מי הים בעוד בני ישראל הולכים ביבשה בתוכו, להגיד כי בלכתם בתוכו ביבשה אמרו השירה ואמר עוד, כי אז לקחה מרים הנביאה את התוף בידה וענתה להם הפסוק הראשון של השירה שתענינה כן אחרי משה וישראל:

2 רבנו בחיי על שמות פרק טו פסוק יח

ויש לדעת כי פסוקי השירה הזאת הם שמונה עשר פסוקים, ואפשר לומר כי הם כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה שעתידים להתחדש בתחית המתים ולומר שירה, וזהו שדרשו חז"ל (סנהדרין צא ע"ב) אז ישיר משה ובני ישראל שר לא נאמר אלא ישיר מכאן רמז לתחית המתים מן התורה, וכן תמצא בשיר שלעתיד, והוא שהתנבא ישעיה (כו, א) ביום ההוא יושר השיר הזה בארץ יהודה, עד יחיו מתיך שמונה עשר פסוקים. וכשם שהזכיר כאן בשירה זו עזי וזמרת יה כן הזכיר באותו שיר (שם, ד) בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים, והוסיף על שם יה השם הגדול השלם לרמוז תוספת השגה שבאותו זמן על שאר הזמנים כולם כי אז יהיה ה' שלם והכסא שלם:

א רש"י על גיטין דף צ/א 3

כי משמש בארבע לשונות –כי אמרתי פן תגזל את בנותיך כי אמרתי רק אין יראת אלהים כולן נדרשין כמו אשר כלומר מפני וכל כי הנפתרים בלשון כאשר כמו והיה כי יביאך וכל אלו שאין אתה יכול לפותרו בלשון אם דהא ודאי יביאך וכן כי תבואו אל הארץ כי בא סוס פרעה כי תרבו ופריתם בארץ כולן לשון דהא הן נפתרים במדרש סיפרא וסיפרי עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ בשכר שתירש תכבש כלומר מפני שיביאך וכשתבואו אל הארץ אתם זקוקים למצות הללו וכי בא סוס פרעה וגו' מפני שבא סוס פרעה וגו' לפיכך ותקח מרים וגו' וכל כגון אלו שאין אתה יכול לפותרן בלשון מפני ונפתרין בלשון כאשר

4 רמב"ם יד החזקה הלכות תפילין מזוזה וספר תורה פרק ח

שירת הים כותבין אותה בשלשים שיטות שיטה ראשונה כדרכה ושאר השיטות אחת מניחין באמצעה ריוח אחד ואחת מניחין הריוח בשני מקומות באמצעה עד שתמצא השיטה חלוקה לשלש ונמצא ריוח כנגד הכתב וכתב כנגד הריוח

5 רמב"ם

6 אבן עזרא על שמות פרק טו פסוק יט

(יט) כי בא סוס פרעה - לפי דעתי גם זה הפסוק מהשיר להזכיר הפלא שעשה בתוך פלא כאשר פירשתי. ומלת עליהם. שבה אל סוס פרעה ברכבו ובפרשיו. גם פרעה עמהם. כי כן כתוב אמר אויב שהוא פרעה ואחריו תבלעמו ארץ וכתוב מפורש ונער פרעה וחילו בים סוף:

7 שו"ע או"ח סימן נא

וכופלין פסוק כל הנשמה תהלל יה (תהילים קנ, ו) לפי שהוא סוף פסוקי דזמרה (טור) וכן פסוק ה' ימלוך לעולם ועד (שמות טו, יח) (אבודרהם)

8 משנה ברורה על או"ח סימן נא

(יז) לעולם ועד - ובשם האר"י כתבו שיש לומר ג"כ תרגום פסוק זה דהיינו שנים יאמר מקרא ואחד תרגום ושיש לומר פסוק כי בא סוס פרעה שגם פרשה זו מעיקר שירה [ובשם הגר"א כתבו שלא לומר כי בא וגו']

9 מעשה רב

10 דברי חמודות

11 תלמוד בבלי מסכת שבת דף קג/ב

פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה סתומה לא יעשנה פתוחה כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה או שכתב שלא בדיו או שכתב את האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו

12 ספר שפת אמת - שמות - פרשת בשלח - שנת [תרס"ד]

וכבר כתבנו כמו שכ' בפ' ויחי שהיא פרשה סתומה שהתחיל השיעבוד. מול זה השירה אחר הגאולה. שיש הפסק בין כל דיבור ודיבור. שהפסקות משמשות ליתן ריוח להתבונן בין פרשה לפרשה. ולפי שבגלות נסתמו עיניהם ולבם של ישראל. הפרשה סתומה. וכשנגאלו נפתחו עיניהם ולבן של ישראל. וכמו כן נפתח להם הפרשיות שבתורה. וזה הרחב פיך ואמלאהו.

13 שו"ת הריב"ש סימן רפו

וגם אין זה עשוי כשירה שיהיה אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח. ובשירה ג"כ אין ספק אצלי שצריך להניח ריוח כשעור פרשה סתומה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בצורת שירת האזינו כל שטה ושטה יש באמצעה ריוח אחד כצורת הפרשה הסתומה וכו'. ונראה שגם על שיעור הריוח אמר כן אלא שבשירת הים בשטה שיש בה שני אוירין מניח שנוי הריוח בין שניהם וכ"כ הוא ז"ל בשירת הים ושאר השטות אחת מניחין באמצעה ריוח אחד ואחת מניחין הריוח בשני מקומות וכו'. ומדקאמר מניחין הריוח משמע שיש שעור לו אלא שבאותה שטה חולק אותו לשני אוירין: וכ"ת אם ריוח השירה כשעור פרשה, למה אמרו שאם כתבה כשירה פסולה, תפוק ליה משום שעשה פרשה במקום שאין בו פרשה, דודאי נראה שפסול דלא גרע מפתוחה שעשאה סתומה או סתומה שעשאה פתוחה. הא לא קשיא, דהוה אמינא דאע"ג דבאויר אחד כשעור פרשה פוסל, כשעשה כצורת השירה עדיף טפי, דנראה שאין זה פרשה אלא כסדר השירה נכתב. ומשום הכי אצטריך למימר דעשאה כשירה פסולה. זהו מה שנ"ל בזה יצחק ב"ר ששת זלה"ה:

14 ספר שופטים פרק ה

(א) וַתַּשַר דָבורָה וּבַרָק בַּן אֲבִינעָם בַּיוֹם הַהוֹא לֵאמר:

••••

ַלא) כַּן יֹאבָדוּ כַל אוֹיָבֵיךָ יָהוָה וָאֹהָבַיו כָּצֵאת הַשְּׁמֵשׁ בָּגָבַרתוֹ **וַתְּשָׁקֹט הַאַרֵץ אַרְבַּעִים שַׁנַה**:

15 רש"י על שופטים פרק ה פסוק לא

ותשקט הארץ - אין זה מדברי דבורה אלא מדברי כותב הספר:

16 מנחת שי על שופטים פרק ה פסוק א

(א) ותשר דבורה - איתא בגמרא דילן ודבני מערבא ובמס' סופרים דשירת דבורה נכתבת אריח ע"ג לבינה ולבינה ע"ג אריח דומיא דשירת הים

17 מסכת סופרים פרק שנים עשר

(יב) סימן שירת דבורה ששים וחמשה שיטין ותשר (דבורה). לאמר. ברכו. רוזנים. לה'. משעיר. רעשה. מים. סיני. ענת. נתיבות. חדלו. אם. חדשים. אם. בישראל. בעם. צחורות. על. משאבים. פרזונו. [ה'.] עורי. אבינועם. ירד. בעמלק. מכיר. [ספר]. כן. ברגליו. חקקי לב. המשפתים. ראובן. שכן. ישב. ישכון. על. נלחמו. על. לקחו. ממסילותם. גרפם. נפשי. סוס. מרוז. ישביה. ה'. יעל. באהל. נתנה. ליתד. עמלים ראשו. שדוד. סיסרא. לבוא. שרותיה. רחמתים. לסיסרא. רקמתים. אויביך. הארץ:

18 עמק ברכה

19 ספר דובר צדק - אות ה

וכולו היקף סדר אחד אשר על שמם נקרא התורה שירה כנ"ל. שהיא כטבעת או אצעדה המקיף סדר שלם כהעגולה שהוא סדר שלם זה רצוף אחר זה חלק אחר חלק.

20 בית הלוי על שמות פרק טו פסוק א

אז ישיר משה. איתא במדרש (שמו"ר כג ג) אמר משה באז חטאתי שאמרתי (שמות ה) ומאז באתי לדבר אל פרעה הרע לעם הזה באז אני אומר שירה. ולהסביר קצת הכוונה בזה המאמר דמה תיקון הוא זה דהשירה נאמרה באותו תיבה לשון שאמר מקודם. רק הענין דהנה מי שהוא בצער חלילה והקב"ה עוזרו ומצילו ונותן להקב"ה שבח והודיה על הטובה שעשה לו, יש בזה שני אופנים וחלוקים הם הרבה. אם עיקר שמחתו של האדם ומה שמשבח לשמו יתברך הוא רק עבור טובתו שקיבל והצלתו מהצער הרי לא יוגדל שמחתו יותר מאלו לא היה לו צער מקודם ועיקר שמחתו הוא רק על ההצלה ולא על הצער שמקודם דבו לא ישמח כלל. אבל השירה שאמרו משה וישראל אז לא היה עיקר שמחתם על זה שניצולו מיד המצריים רק עיקר שמחתם היה ע"ז שזכו להיותם הכלי חפץ אשר על ידם נתגדל כבודו יתברך ועל ידי הצלתם ממצריים נתפרסם שמו וכמו שאמרו בהתחלת השירה אשירה לה' כי גאה גאה. וא"כ הרי השירה נאמרה גם על השיעבוד הקדום כמו בהגאולה של עתה. וזהו שאמר באז חטאתי דמקודם התרעם על כובד השיעבוד ועכשיו אני אומר שירה באז פירושו דאני אומר השירה גם על אז דהיינו על השיעבוד הקדום כמו על הגאולה של עכשיו, וזהו שאה"כ בתהלים (קיח) אודך כי עניתני ותהי לי לישועה כי אני נותן לך הודיה על העינוי הקודם דעי"ז באה לי הישועה ונתקדש שמך ברבים על ידי ועל שניהם כאחד אני מודה לך ושניהם כאחד טובים:

21 רלב"ג על שופטים פרק ה פסוק לא

ושקטה הארץ עד שלמות ארבעים שנה מעת התחלת השעבוד ולזה יהיה זמן ההשקט עשרים שנה.

22 תרגום יונתן על שופטים פרק ה פסוק ב

(ב) כַּד מְרָדוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּאוֹרַיְתָא אֲתוֹ עֲלֵיהוֹן עַמְמַנָא וּטְרָדוּנוּן מִקְרְנִיהוֹן וְכַד תָּבוּ לְמֶעְבַד אוֹרַיְתָא אִתְּגַבָּרוּ אִנּוּן עַל בַּצְלֵי דְבָבִיהוֹן וְסָרְכוּנוּן מִכָּל תְּחוּם אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל בְּכֵן עַל פּוּרְעָנוּת תְּבַר סִיסְרָא וְכָל מַשִּׁרְיָתֵהּ וְעַל נָסָא וּפוּרְקָנָא דְאִתְעֲבִיד לְהוֹן לְיִשְׂרָאֵל בְּכֵן תָּבוּ חַכִּימַיָא לְמֵתַב בְּבָתֵּי כְנִשְׁתָּא בְּרִישׁ גְלֵי וּלְאַלְפָא יַת עַמָא פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא בְּכֵן בָּרִיכוּ וְאוֹדוּ קֵדָם יִיִּיּ

23 שו"ע או"ח סימן קלא

(ו) נהגו שלא ליפול על פניהם בט"ו באב, ולא בט"ו בשבט

24 מגן אברהם על או"ח סימן קלא

(טז) בט"ו בשבט. ראש השנה לאילנות. ונוהגין האשכנזים להרבות במיני פירות של אילנות (תיקון יששכר דף ס"ב כ"ה):

25 ספר פרי צדיק לט"ו בשבט - אות ג

אך לכאורה יש להבין הא טעם דשבט ראש השנה לאילן הוא מפני שיצאו רוב גשמי שנה כמו שכתב בגמרא (שם יד.) ואז זמן חנטת הפירות (כמו שכתב רש"י) וזהו רק בארץ ישראל ואיזו טעם שיהיה ט"ו בשבט ראש השנה לאילן בחוץ לארץ ומנהג ישראל לאכול פירות בט"ו בשבט אף בחוץ לארץ ואם היו אוכלים מפירות ארץ ישראל דוקא היה מקום אבל המנהג לאכול פירות חוץ לארץ. גם כל ענין ראש השנה לאילן הוא לענין מעשר וזה אינו נוהג בפירות חוץ לארץ. ומנהג זה לאכול פירות אף שלא נזכר בקדמונים רק בספר למהר"ם חאגיז אבל מנהג ישראל תורה ואומרים מהרב הקדוש הרבי מלובלין זצוק"ל שהוא עצמו תורה. ובסידור הרב יש שאין אומרים תחנון בט"ו בשבט ובודאי יש מקום אף בחוץ לארץ לזה.

26 ספר בני יששכר - מאמרי חדשי תמוז אב - מאמר ד

[הגהה - והנה בריאת אדם בראש השנה הרי מ"ה ימים קודם היה כביכול עליית המחשבה, מ"ה בגימ' אד"ם, והנה רק ישראל עלו במחשבה, זהו שאמרו אתם קרוין אדם ואין וכו' [יבמות סא.]:

ג) וכן הוא הענין בט"ו בשבט שעושין אותו יום טוב והוא ראש השנה לאילנות [ר"ה ב.] (הנה הוא ג"כ ארבעים יום קודם כ"ה אדר), נרמז כי האדם עץ השדה [דברים כ יט], וכבר ידעת פלוגתת ר' אליעזר ור' יהושע [ר"ה י ע"ב] ר' אליעזר ס"ל בתשרי נברא העולם ור' יהושע ס"ל בניסן (ותרווייהו קשוט לדברי מרן האריז"ל [פרע"ח שער ר"ה פ"ד] זה במעשה וזה במחשבה),

27 ספר קדושת לוי - מסכת אבות

מחמשה עשר בשבט עד ראש חודש ניסן כאשר היו מקדשים על פי הראיה מ"ה ימים, וכן מחמשה עשר באב עד ראש השנה מ"ה ימים. הכלל, כי ר' אליעזר ור' יהושע, חד סבר בניסן נברא עולם, וחד סבר בתשרי נברא עולם. והנה התוספות בראש השנה (כז. ד"ה כמאן) מפרש האדם נברא בכ"ה באלול. ונמצא מט"ו באב עד כ"ה אלול ארבעים יום נגד יצירת הוולד. וכן למאן דאמר בניסן נברא עולם, האדם נברא בכ"ה באדר. נמצא מט"ו בשבט עד כ"ה אדר ארבעים יום נגד יצירת הוולד. ובאמת אנן פסקינן כשני המאן דאמרים. וזה שאנו עושין יומא דפגרא בט"ו באב וט"ו בשבט, ונמצא ט"ו בשבט הוא הכנה לפסח ופסח הוא הכנה למתן תורה, נמצא ט"ו בשבט הוא הכנה למתן תורה, והא ראיה גם כן שהתורה ניתנה בסיון, ומשה רבינו ע"ה אמר משנה תורה בשבט ככתוב בעשתי עשר חודש, הרי ראיה שחודש שבט הוא הכנה למתן תורה:

28 תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף י/ב

תניא רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם ...רבי יהושע אומר בניסן נברא העולם

29 תוספות על ראש השנה דף כז/א

ומה שיסד ר"א הקליר בגשם דשמיני עצרת כר"א דאמר בתשרי נברא העולם ובשל פסח יסד כר' יהושע אומר ר"ת דאלו ואלו דברי אלהים חיים ואיכא למימר דבתשרי עלה במחשבה לבראות ולא נברא עד ניסן

30 תלמוד בבלי מסכת גיטין דף מג/א

רבה בר רב הונא אמורא עליה ודרש והמכשלה הזאת תחת ידיך אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהו

א'גע"י על גיטין דף מג/א 31

והמכשלה הזאת - כלומר כך התחיל בדרשא מקרא כתוב והמכשלה הזאת תחת ידיך באנשי ירושלים שפסקה תורה מהם והיו שואלין לחבריהם שמלה לך קצין תהיה לנו והמכשלה הזאת תחת ידיך כלומר דברים שמכוסין כשמלה שלך הן שאתה בקי בהן אמור לנו ותהיה קצין והמכשלה הזאת דברי תורה שאין אדם עומד על אמיתתן עד שיכשל בהן להורות טעות ויכלימוהו והוא נותן לה ומבין תחת ידיך הן אף אני נכשלתי בהוראתי וחוזרני בי

- 32 1656: English Jewry's Annus Mirabilis by Cecil Roth
- 33 Black Box Thinking by Matthew Syed Cognitive Dissonance

ברוחך כסמו ים

כמכה נאדר בקדש

אחז ישבי פלשת

כל ישבי כנען

עמר יי׳

לשבתך פעלת יי׳

עם זו גאלת

בא סום פרעה ברכבו ובפרשיו בים

אדירים

בחסדך

קדשך

אדום

ופחד

יעבר

קנית

פלא

צללו כעופרת במים

נורא תהלת עשה

אז נבהלו אלופי

עד יעבר עם זו

מקדש אדני כוננו

וישב יי' עליהם את מי

נהלת בעזך אל נוה

תפל עליהם אימתה

אריק חרבי תורישמו ידי

נטית ימינך תבלעמו ארץ

שמעו עמים ירגזון

אילי מואב יאחזמו רעד

בגדל זרועך ידמו כאבן

תביאמו ותמעמו בהר נחלתך

ובני ישראל הלכו ביבשה בתור

כל התורה כולה בין בשירות בין בשאר הכתב יתכוין שתהיה

אות סמוכה לחברתה ביותר ולא תדבק בה ולא תתרחק ממנה

כדי שלא תתראה התיבה כשתי תיבות אלא יהיה בין אות

לאות כחום השערה. ואם הרחיק אות מאות כדי שתראה

התיבה כשתי תיבות לתינוק שאינו רגיל הרי זה פסול

עד שיתקן:

יי' ימלך לעלם ועד

מי כמכה באלים יי'

נשפת

מי

חיל

נמגו

עד

מכון

יזבחו. חדשים. צור. וירא. ויאמר. כי. הם. ואני. כי. ותאכל. אספה. מזי. ושן. מחוץ. גם. אמרתי. לולי. פן. כי. איכה. אם. כי. כי. ענבמו. חמת. הלא. לי. כי. כי. כי. ואין. ואמרתי. ותאחז. ראו. אני. ואמר. אשר. יקומו. ולמשנאי. וחרבי. מראש. כי. וכפר: שירת הים כותבין אותה בשלשים שימות. שימה ראשונה כדרכה ושאר השימות אחת מניחין באמצעה ריוח אחד ואחת מניחין הריוח בשני מקומות באמצעה עד שתמצא השיטה חלוקה לשלש ונמצא ריוח כנגד ב∞הכתב וכתב כנגד הריוח:

* וזו היא צורתה

משה ובני ישראל את השירה הזאת ליי' ויאמרו אז ישיר אשירה ליי' כי גאה גאה סום לאמר עזי וזמרת יה ויהי לי ורכבו רמה בים זה אלי ואנוהו אלהי לישועה יי' איש מלחמה יי' אבי וארממנהו מרכבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר שמו תהמת יכסימו ירדו במצולת כמו שלשיו מבעו בים סוף ימינך ימינך יי' נאדרי בכח אבן יי' תרעץ אויב וברוב גאוגך תהרם תשלח חרנך יאכלמו כקש וברוח קמיך נצבו כמו נד אפיך נערמו מים אמר קפאו תהמת בלב ים נזלים אחלק שלל תמלאמו אויב ארדף אשיג

פרק תשיעי

אין אעושין ספר תורה לא ארכו יותר על היקפו ולא °היקפו יתר על ארכו. וכמה הוא אורכו בגויל ששה מפחים 🗙 שהם ארבע ועשרים אצבעות ברוחב הגודל של יד. ובקלף או פחות או יותר והוא שיהא ארכו כהיקפו. וכן אם עשה בגויל פחות מששה מפחים ומיעט את הכתב או יתר על ששה והרחיב בכתב עד שיהיה ארכו כהיקפו הרי זה כמצוה: 🌊 ישיעור הגליון מלממה ארבע אצבעות ולמעלה שלש אצבעות ובין דף לדף שתי אצבעות לפיכך צריך שיניח בתחלת כל יריעה ובסופה רוחב אצבע אחת וכדי תפירה. שנמצא כשיתפור היריעה יהיה בין כל דף ודף בכל הספר כולו שתי אצבעות ויניח מן העור בתחלת הספר ובסופו כדי לגלול על העמוד. וכל השיעורין האלו למצוה ואם חסר או הותיר לא פסל: ג כיצד יתכוין אדם עד שיעשה הספר שיהיה ארכו כהיקפו. מתחיל ומרבע העורות בשוה ועושה רוחב כל עור מהן ששה מפחים קצב אחד לכל אחד. ואחר כך גולל העורות בשוה ועושה מהן כרך אחד מהודק יפה יפה ומוסיף בעורות ומהדק עד שיעשה היקף הכרך ששה מפחים שהוא רוחב העור ומודד בחום של שני שיקיפו על הכרך: ד ואחר כך יעשה קנה שוה יהיה ארכה ארבעים או חמשים אצבעות ויחלק אצבע מהן בקנה לשנים ולשלשה ולארבעה חלקים כדי שידע בו שיעור חצי אצבע ורביע אצבע וכיוצא בזה החלק. וימדוד כל עור בקנה זו עד שידע כמה אצבעות יש בכל עור עד שידע כמה אצבעות בארך ברוק בהן שיעור הכתב וכותב בהן דף אחד. ודבר ידוע שנים או שלשה לבדוק בהן שיעור הכתב וכותב בהן דף אחד. ודבר ידוע שאורך הדף שבע עשרה אצבעות. לפי שהוא מניח גליון למעלה שלש ולמטה ארבע אבל רוחב הדף הוא לפי הכתב אם דקה אם עבה. וכן מנין השימות שבדף יבאו לפי הכתב לפי שבין שימה ושימה כמלא שימה: † ואחר שכתב הדף שבודק בו לפי מה שירצה ימוד רוחב הדף באצבעות הקנה ויוסיף על רוחב הדף שתי אצבעות שבין דף ודף ויחשוב כמה דפין יבאו בכרך שגלל מאותו הכתב שבדק בו וידע חשבון הדפין ויראה כמה נכתב בדף זה שבדק בו מן התורה כלה ומשער לפי הספר שהוא :א טור י"ד סי רע"ב סמ"ג עשין שס: ב טור שס סי רע"ג:

שיטה ושיטה האזינו יערוף וכו' במ"ס פי"ב:

שירת הים כותבין אותה בשלשים שישות. (מ"ס פ' י"נ) ויט חילוף נראשי שיטין שכתב שם למה שכתב רבינו:*

בל התורה ובו' ולא תרבק בה. נהקומן (מנסוס כ"ט. ול"ד.) אמר רג יהודה אמר רב כל אות שאין הגויל מקיף לה מארבע רוחומיה פסולה ואע"ג דלענין מפילין ומוחה איתמר כ"ש לס"ת שהוא חמור מהם וכבר האריך הרשב"א בתשובה בזה. ומ"ש ולא תחרחק עד בין אום לאות כמלא חוט השערה נחבאר בפ"ז: ומ"ש ואם הרחיק וכו". גלמד מדאמרינן בהקומן שם (כ"ע ב") גבי וא"ו דויהרג אייתו תינוק דלא חכים ולא טיפש:

פ"ם א אין עושין ס"ת וכו'. פ"ק דנ"ב (דף י"ד.) מ"ר אין עושין ס"ס לא ארכו :עיין הגה"ה בסוף הכרך: (*

הגהות מיימוניות

להיות פשום מכל ה' שהוא תיבה עצמה: א °[לשון המור וכתב א"א ז"ל והעמוד שעושין להיות בסופה הוא בכלל זה ואם אין שיעור לעובי העמוד אם כן בקל יכול לכוין שיהא לה בסופה הוא בכלל זה יעשה עובי העמוד כפי הצורך]:

יתבוין אדם בו' עד יטעה בחשבון. כל זה ניסה מעולם פלפולו עם מקלח סמך שמלא במסכח סופרים:

מגדל עוז

שירת הים בו' עד נמוך הים, פרק עשירי דמסכת סופרים: בל התורה בו' עד סוף הפרק, פרק הקומך רבה (דף ל"א):
א אין עושין ם"ת בו' עד כמלוה. פרק קמא דב"ב (דף י"ו): ב שיעור הגליון עד שתי אלנעות.
פרק הקומך רבה: ויניח שן העור בו' עד לא פסל. פרק קמא דב"ב (שם): ג ח ביצר

יתר על היקפו ולא היקפו יותר על אורכו שאלו את רבי שיעור ספר חורה בכמה א"ל

בגויל בששה בקלף איני יודע. ופירש"י לא ארכו יתר על היקפו לריך ללמלם הכתב לפי

עובי הקלפים ולכשיגמור יהא חוט המקיף את עביו כמדת אורכו והן הן דברי רבינו:

ומ"ש וכן אם עשה בגויל וכו' טעמו משום דמשמע ליה ז"ל דרבי בכתב בינוני שיער

להם והכל לפי עובי הכתב ודקותו: שיעור הגליון ובו' עד שתי אצבעות. ברייתם

בפרק הקומץ (מנחות דף ל'.) ויניח בון העור ובו'. ברייתא (בפ"ק דב"ב דף ט"ז) מחלת

הספר וסופו כדי לגול וחוקמה רב אשי דהיינו כדי לגול עמוד ובס"ח עסקינן: ומ"ש

וכל השיעורין החלו למצוה נלמד מדחמרינן בגמרת שם דרב הונח כתב שבעים ספרי חורה

ולח אתרמי ליה חדא ארכו כהיקפו. ואין לנו לומר דכלהו הוו פסולים. ועוד מדקחני

*) ז"ל הרב ר' מנחם די לוגזאנו בספרו אור תורה. אל משים לגך לנורה שנספרי הרמב"ם הנדפסים כי משוצשם היא ואינה הצורה שכתב הרמצ"ם ז"ל בספרו אך המדפים בדאה מלבו, עכ"ל. ואנחנו בדפוס זה הדפסנו כפי הראוי ע"פ לורת האור חורה וכל התיקונים הטובים, המגיהים.

[ביאורים מהגרנ"ה]

כי בא סוס

ודן ואין אומרים פסוק

וכו׳. אמנם נלע״ד בזה

דהא דאמרינן כל פסוקא

דלא פסקיה משה לא

פסקינן, הכוונה הוא כל

(ד) זבר בב' סגדין. בתהלה לדוד "זכר רב טובך" בסגול תחת הזיי"ן כדעת הרד"ק [כספר השרשים שורש זכר], וכן בפרשת זכור "את זֵכֶר" וגו'. [ועי להלן סי' קלד ובמילואים]. אוצר החכמה

[דיוקים בנוסחי התפילה

והברכות] אבל הגר"ח אמר ששמע

הקדוש מפיו בפירוש זכר בצירי.

[תוספת מעשה_רב, ח]

(ה) ואין אומרים פסוק כי בא סום. בשירת אז ישיר אין לומר פסוק כי בא סום וגו' אף

באשרי: (ד) זֶכֶר רב טובך בב׳ סגלין'. ひり שירת הים עד ה' ימלך לעולם ועד, ויאמר אחריו כי לה' המלוכה כו'יג, נדן (ה) ואין אומרים פסוק כי

ענין אחד שלא פסק משה לב׳ פרשיות לא פסקינן, בא סוס פרעה כו"ב אבל היכי דסליק ענינא

וכו׳ אנן שפיר פסקינן ליה, אמנם היכי דפסקי׳ משה מותר לפסוק אפילו באמצע ענין. והכי

לא תכלא רחמיך, והאומרו בוא"ו שיבוש הוא

כנ"ל, אבל בתחנונים שאומר אחר תפלת י"ח"ג

מכנין מיחיד לרבים ומרבים ליחיד כי שם הכוונה

רק לתחנונים ולא לקרות הפסוקים כנ"ל.

פירושא בש״ס, כל ענין א׳ דלא פסקי׳ משה רבינו לב׳ פרשיות לא פסקינן, וכל ענין שפסק משה רבינו לב׳ פרשיות מותר להפסיק אפילו באמצע ענין.

מקורות וביאורים

י. ועי׳ בליקוטי הגר״א ולהלן סי׳ קלד דגם בקריאת פ׳ זכור אומר זכר בב' סגלין, אבל הגר"ח מוואלאזין זצ"ל במכתב שנדפס בראש ספר מעשה רב, כתב ששמע מפיו שאמר זכר בצירי, והנה ממכתב הגר״ח נראה ששמע מפיו קריאת פ׳ זכור, ולא כשאמר "אשרי", וע"כ לא העיר אלא על קריאת פרשת זכור ולא על אמירת אשרי, ובתוספת מעשה רב [המובא בליקוטי הגר"א] הביא את דברי הגר"ח גם לענין אשרי, ועי׳ להלן סי׳ קלד במקורות וביאורים משנ״ת עפי״ד הגר"מ ראטה זצ"ל שדכרי הגר"ח נאמרו דוקא לענין קריאת ״זכר עמלק״ בפרשת זכור, ולא לענין אשרי, וצ״ע. ועי״ במילואים.

שהוא מהשירה אך שלא תיקנוהו בתפילה, והעד ע"ז

יא. לאפוקי ממש"כ הבאר היטב [סי' נא סק"ו] בשם האריז"ל, לומר התרגום "ה' מלכותיה קאים" וכו', ובדיוקים בנוסחי התפלה [המובא בליקוטי הגר"א] משמע דס"ל דצריך לכפול הפסוק "ד' ימלוך לעולם ועד", כמ"ש הרמ"א

יב. כתב הבאר היטב [סי׳ נא סק״ו]: בספר נגיד ומצוה בשם האר"י [שער הכוונות דף ל"א ע"ג] כתב שי"ל ג"כ תרגום פסוק [ד' ימלך לעולם ועד], דהיינו שנים מקרא ואחד תרגום, ושיש לומר פרשת כי בא סוס פרעה שגם פרשה זו מעיקר שירה, ע״כ.

ו<mark>הנה מש"כ האריז"ל</mark> דגם פסוק זה מעיקר שירה כ"כ האבן עזרא בפירושו על התורה [שמות טו, יט], ובשו״ת גינת ורדים [או״ח סי׳ כב] כתב וז״ל: ואין מי שיחלוק בזה,

זולתי הרמב״ן בפירוש התורה [שמות טו, יט], דאגב חורפיה לא דק, שכתב לדחות את דברי הראב"ע שאמר שגם פסוק זה הוא מכלל השירה, והראה הוא ז"ל פנים לומר שאין פסוק זה מכלל השירה, ובקשתי לו חבר ולא מצאתי, ואין ראוי לסמוך עליו בזה כלל אפי׳ בשעת הדחק, עכ״ד.

והנה דעת רבינו דס״ל שאין אומרים פסוק ״כי בא סוס״ . יש לבאר דס"ל כדעת הרמב"ן שאינו מהשירה, ו"כי בא סוס" קאי אפסוק שלאחריו "ותקח מרים", והשירה מסתיימת בפסוק "ד' ימלך לעולם ועד", וע"כ אין אומרים פסוק זה בשירה שבפסוקד"ז, וכ"כ רי"א משקלוב והוכיח כדעת הרמב"ן גם מרש"י בפירוש התורה וגיטין דף צ., כמובא כ"ז בקובץ מפרשים.

אכן ממה שכתב בדיוקים בנוסח התפילה [המובא בליקוטי הגר"א] "אף שהוא מהשירה אך שלא תיקנוהו בתפילה", מבואר דגם הגר"א ס"ל ד"כי בא סוס" הוא חלק מהשירה, וכפי׳ האע״ז, ודלא כהרמב״ן, ומ״מ סובר רבינו דלא תיקנו לומר בתפילה פסוק זה.

וכדעת האע"ז, מוכח ממה שצורת כתיבת פסוק זה הוי כשאר כתיבת השירה אריח ע"ג לבינה כמבואר במסכת סופרים [פי״ב הי״א] וברמב״ם הלכות ס״ת [סוף פ״ח], ומוכח דהוי חלק מהשירה, וצ"ע לדעת הרמב"ן, וכבר עמד ע"ז בדברי חמודות על הרא"ש בהלכות ס"ת סי' סה, ע"ש. יג. בסדר תפילת "והוא רחום" בשני וחמישי, שאומרים דרך תחנונים ולא דרך קריאת פסוק, ולכן מותר לשנות.

ושאלתי את הר"ם מרוטנבורק הא דאמרי' בשלש לא יתפור אם יכול לחקן בדבק כיון

דטעמא משום דמגניא מדמפליג בין עפיצן ללא עפיצן היה נראה דשרי. כי אם יחן על

הקרע קלף מבחוץ ויחברנו בדבק אינו ניכר. והשיב אין אומרים לדבק טוב הוא. חדא דלא

אשכחן ושו א) דבק אלא תפילין המונחים בדפוסים ואינם נמשכין לכאן ולכאן גבי תפילין של

יד שכוחבן בד' עורות והניחן בבית אחד יצא דאיכא מ"ד לריך לדבק ואיכא מ"ד אפילו

לדבק אין לריך. אבל בס"ח שקורין בו זה מושך לכאן וזה מושך לכאן וחמיד גוללין אותו

יד (פבי) וצורות השירות מפורש במסכת סופרים (פי"ב) שירת האזינו יש באמלע כל שיטה ריוח כשיעור הפרשה הסתומה. ונמלאת כל שיטה חלוקה

לשחים והתחלת השיטות הם כתובין במסכת סופרים (פי"ב) (בג) וגם הרמב"ם ז"ל כתבן ושינה בהן קלת. ושירת הים כותבין שיטה ראשונה כדרכה ושאר כל השיטות האחת (בר) מניחין באמצע ריוח מעט ואחת בשתי מקומות באמצעיתה ונמצאת השיטה חלוקה לג' ונמלא ריוח כנגד הכתב וכתב נגד הריוח: (פה) וראשי השיטות כתובים במסכת סופרים (פי״ב): או שכשר ללחוב ולריך מה הוא נקרא דיו שכשר לכחוב ולריך הלבלר ליזהר בכל המפורש בברייתה הזו (פו) שהם שינה החת מכל המפורש בה [ע] פסולה (ם) ושיהיה מעט ריוח בין אות לאות ולא יהא ריוח יותר מדאי עד שיהא נקרא כשתי מיבות: (מנחות דף לא:) א"ר זעירי אמר רב חננאל קרע הבא בחוך שני שיטין יתפור בחוך שלש לא יחפור א"ל רבה זוטי לרב אשי ופן הכי אמר רבי ירמיה מדיפחי הא דאמר מר בתוך ג' לא יתפור ה"מ בעתיקתא (מה) אבל בחדתא יתפור וצו ולא חדתתא חדתתא ממש אלא (מם) הא דעפילן והא דלא עפילן וה"מ בגידין־(ע) אבל בגרדים לא. בעי רב יהודה בר אדא בין וקו דף לדף ורו בין מיבה למיבה מהו. (עא) מיקו. נראה הא דאמרינן בשני שיטין יתפור היינו כשהקרע עובר בין האוחיות (עב) דאילו נחלקה האוח אין לו חיקון.

יד קרע הבא בשני שיטין. אם נחקרע גליון של ס"ח ונכנס הקרע בשני שיטין בחוך הכתב יתפור וא"ל להחליף היריעה דאכתי מהודר הוא: בג' אל יתפור. אלא יפלק את היריעה דבעינן ואנוהו וליכא כיון שכל כך הוא נקרע: שתיקא קלף ישן מגניא קריעה: עפיצן. הוי שחור כעתיקא. עפיצין מתוקן הקלף בעפצים שקורין

מעדני יו"ם

יד [ם] ושיגה בהם קלח. לא מלאמי שינוי כי אם במקום ואילים שבמסכת סופרים כתב הוא בני: [ע] פסולה. כדקתני בסיומה יגנו ועיין בד"ח סעיף נ"ה: [פ] הכי אמר ר' ירמיה מדפחי. ובגמ' משמיה דרבא אבל גם ברי"ף ליתא: [צ] ה"ג בגמרא ולא עחיקא עחיקא ממש ולא חדחתא חדחתא ממש אבל ברי"ף גם הוא כגי׳ הספר: עחיקא פירש"י קלף ישן מגניא קריעה ומסקנא דלא עחיקא ממש אלא דאפילין וגם רבינו כתב בסמוך דכולהו מלחה משום דמגניה וק"ק דה"כ למהי קאמר מעיקרה עסיקה וחדתתה כיון דלהו בהכי חליא מלחא אלא באפיצן ובלא אפיצן ובדברי חמודות אכתוב פי׳ הרמב"ם ולדידיה לא קשה ולא מידי: [ק] דף. פי׳ רש״י קורין בלע״ו פאיינ״א ועיין לקמן בהלכום מוחה סימן ד׳: [ר] בין חיבה לחיבה. ובגמרא גרס בין שטה לשטה וברי"ף גרס לחרוייהו והרמב"ם בפרק ט' כתב כגירסת רבינו והטור סימן כ' כתב כגי סגמרא: [ש] ה"ג בס"א דלא אשכחן דמפרש דבק: [ח] ה"ג בס"א שנחלקו ובדבק שקודם הכחיבה:

ספר זה שלשים וארבע. והסחומות מאה ועשרים וארבע. הכל מאה וחמשים ושמנה: מנין הפחוחות של כל החורה מאמים וחשעים. ומנין הסחומות שלש מאות ושבעים ותשע: הכל שם מאות וששים ותשע: (סב) וצורות השירות. עיין לעיל סעיף כ': (סג) וגם הרמב"ם ז"ל כתבן וכו'. וז"ל וכותבין אותה בשבעים שטוח ואלו הן התיבות שבראש כל שיטה ושיטה האינו יערוף כשעירים כי הצור אל שחת הלהי הלא זכר שאל בהכחל יצב כי ימנאהו יסובבנהו כנשר יסרוש ה' ירכיבהו וינקהו חמאת בני ודם שמנת וינבל בחועבת אלהים לא וחשכח מכעס אראה בנים כעסוני בגוי וחיקד וחלהט חצי וקטב עם ומחדרים יונק אשביתה פן ולא ואין יבינו ושנים וה' ואויבינו ומשדמות אשכלות וראש חחום לעת וחש ועל ואסס צור ישתו יהי ואין מחצתי כי אם אשיב אשכיר מדם הרגינו ונקס. כל אלו המיבות שבראש: ואלו הן המיבות שבראש כל חלי שיטה אחרונה שהן באמצע הדף וחשמע חול וכרביבים הבו כי נדיק דור עם הוא בינו זקניך בהפרידו למספר יעקב ובתהו ילרנהו על ישאהו ואין ויאכל ושמן עם עם וישמן ויטש יקניאוהו יזבחו חדשים לור וירא ויאמר כי הם ואני כי וחאכל אספה מזי ושן מחוץ גם אמרחי לולי פן כי לו איכה אם כי כי ענביתו חמח הלא לי כי כי כי ואמר אשר יקומו ראו אני ואין ואמרחי ותאחז ולמשנאי וחרבי מראש כי וכפר. ע"כ: וכתב עוד הרמב"ם בפ"ז נהגו הסופרים וקבלה היא בידם איש מפי איש שיהיה בראשי השיטין למעלה משירת האזינו ואטידה אחרי הדרך באחרית להכטיסו קהל שש שיטין ולמטה ממנה חמש שיטין ויבא לדבר אשר הואת אשר וכל הדברים האלו למצוה מן המובחר ואם שינה לא פסל ע"ר ובטור הועתק זה בשיבוש ונפלאתי על רמ"א ורמ"י שהאתינו למדפיסים ולא דקדקו אחריהם והעתיקום כמו שהוא בדפוסי הטורים: (פר) שניחין באמלע-ריום מעט. כתב הריב"ש דכי היכי דבשירת האזינו יש באמלע ריות כשיעור הפרשה סחומה דנראה שכן גם בשירת הים אלא שבשירת הים בשיטה שיש בה ב' אוירים מניח שיעור הריוח בין שניהם וו"ל הרמב"ם בשירת הים ושאר השיטות אחת מניחין באמצעה כיום אחת ואחת מניחין הכיוח בשני מקומות וכו' ומדקאמר מניחין הכיוח משתע שיש שיעור לו אלא שבאותה שיטה חולק אותה לשנים אוירים עכ"ל: (פה) ו**ראשי** השיטות <u>כתובים במסכת סופרים</u> פרק י"ב. והרמב"ם כתבם בשינוי גדול ובשניהם כתב שכותבין אותה בשלשים שיטות והנני מעתיק הלורה שבהרמב"ם וזהוג¹⁰: <mark>ומכאן קשה לי על מנהג ש</mark>כופלין ה' ימלוך לעולם ועד בפסוקי דומרה כמ"ש בפרק אין עומדין סעיף ט"ו וכתבתי הטעם בשם הרד"א לפי שהוא בסוף <mark>השירה אבל מחלוקת ישנ</mark>ה היא חו שהחכם הראב"ע כתב בפרשת בשלח שלפי דעתו גם זה הפסוק מהשירה להוכיר הפלא שעשה במוך פלא כי פרעה היה טובע ונשארו אנשים מישראל עוברים בים היה שם רוח קדים מיבש ובמקום פרעה וחילו הביא השם רוח אחרת להמם המים שנקרשו ונעשו חומות והנה שתי רוחות בים ושני המקומות קרובים וזהו כי בא סוס פרעה וגו' ובני ישראל עודם הלכו ביבשה וגו' ע"כ והרמב"ן דחה דבריו לפי שאיננו כלשון השירות והנבואות הנה נוכל לומר דאתרי דנהיגי לכפול פסוק ה' ימלוך נתפשט מטעם הרמב"ן ואנו לענין כחיבת ס"ת אין לנו אלא דברי הרמב"ם כי הוא יגע ומלא ולכן אליו תאמין ואעפ"כ אין לשנות מנהג זה דימלוך ואפשר לחת טעם אחר שכופלין אוחו כמו אמן ואמן ומשום כך מסיימים בפסוק זה ג"כ לסיים בחשועת ה<mark>י ולא מטעם שהוא סוף השירה.</mark> ובספר ברוך שאמר העיד שמצא זה הפסוק כחוב בשירה בעשרים וארבע זקן וטוב ובשני חיקונים מדויקים וכחב עוד הרמב"ם בפ"ז שנהגו הסופרים וקבלה בידם שיהיה בראש השיטין למעלה משירת הים הבאים ביבשה הי. מת במצרים חמש שיטין ולמטה מן השירה חמש שיטין תחילת כל שיטה מהן כך ותקח אחריה סוס ויצאו ויבאו וכל זה למצוה מן המובחר ואם שינה לא פסל ע"כ: 🕒 שאם שינה אחת מכל המפורש בה פסולה. וכן אם כתב המלא חסר או החסר מלא (וכדלקמן בסי ט"ז) כ"כ הרמב"ם בפ"ז מהלכות ס"ת וכתב עוד שכן ג"כ אם כתב מלה שהיא קרי וכתב כקריאתו כגון שכתב ישכבנה מקום ישגלנה ובטחורים מקום ובעפולים וכיוצא בהן הרי זה פסול ואין בו קדושת ס"מ כלל אלא כחומש מן החומשין שמלמדין בה החינוקות ע"כ: (בו) ו'שיחא מעט ריוח כוי. עיין סעיף ל"ה: (בו) אבא בחדתא ימפור. וכתב הריב"ש בחשובה דחע"ג דלישנא דגמרא הוה אפשר לפרושי דבחדתא ליח לן בה כלל ואפילו ביותר מג' יתפור אין סברא לומר כן אלא כמו שיש חילוק בעתיקתא בין ב' לג' כך יש חילוק בין ג' לד' בחדתתא וכן נראה מלשון הרמב"ם שכתב ואפשר קרע הבא בתוך ג' ומינה הא ביתר מג' לא וכן נראה מלשון רש"י שפירש במאי דבעי בגמרא בין דף לדף והטעם מפני שכל שהתפירה גדולה אין זה הדר ונחנו חכמים שיעור לחדש שניכר עיפוצו שלשה שיטין ולישן שני שיטין לפי שהקריעה בישן מגונה יותר שנראה שהוא מחמת רקבון ע"כ: (בש) הא דעפילין כוי. וכבר כתבתי במי"ט דלפרש"י ורבינו קשיא אמאי קאמר מעיקרא ה"מ בעתיקמא כו' כיון דלא חלי מילתא אלא בעפיצן ולא עפיצן ולפיכך נראה מ"ש הרמב"ס בפ"ע וז"ל בד"א בישן שאין עיפולו ניכר ואם ניכר הגויל שהוא עפוץ תופר ואפיי קרע הבא בתוך ג' ע"כ וכתב ב"י דנראה שהוא ז"ל מפרש הא דעפילן כלותר שעדיין עפולן ניכר ואתי שפיר מה שאמר בחחלה הא בעחיקתא כו': (ע) אבד בגרדין לא. וחמה הב"י סי' ר"פ על סה"ת דנסחפק אם רשאי לחפור במשי ודכך רגילות למפור במשי וכן רבינו כתב במשובה כלל ג׳ הקרע יכול למופרו שלא בגידין שהוא מיקון הקלף ולא החכרו גידין אלא בחיבור היריעות ע״כ והא דאמריטן הכא בהדיא ה"מ בגידין אבל בגרדין כלומר חוטים לא עכ"ל הב"י ומ"מ כמב רמ"א דנוהגים האידנא לחפרה במשי אבל העיקר לחפרה בגידין אם אפשר ע"ל ועיין בה"ת סעיף קמ"ד: (נא) תיקו. ולתב הרמב"ם בפ"ע מהלכות ק"ת שיתפור והשיג עליו העור סי ר"פ דנראה כיון דלא איפשטא עבדינן לחומרא וכחב ב"י משמע שהוא סובר דהא דאמרת קרע הבא בחוך ג' לא יתפור מדאורייתא הוא ומש"ה ספיקא דיליה נקטינן לחומרא ואינו מוכרס ואדרבה משמע דלא מחסר אלא מדרבנן שמא יתקרע הרבה וכמו שאמרו בשיור החפר ואפשר שזה היה דעתו של הרמב"ם ולפיכך פסקה

ומהדקין אותו יש לחוש פן יתפרד הדבק ויקרע יותר והיינו נמי טעמא דשיור התפר כדי שלא יקרע. [בפ"ב דמגילה (דף יט.)] ועוד מדמסיק עלה הני מילי בגידין אבל בגרדין לא ולא משכח חלמודא חקנתא אחרינא אלמא שאין לשנות אלא כמו שאמרו חכמים. ומלאחי במסכת סופרים (פ"ב) הלמ"מ ס"ח שנקרע ב) מבחוץ טולה עליה מטלית משם היה נראה קלת דמותר דמסתמה מיירי שהגיע הקרע עד מקום שאסור לחופרו וקאמר דעל ידי טלאי של מטלית שמחבר את הקרעים יפה ואין ניכר שמוחר ולמעלה מזו הבבא קתני אין דובקין בדבק ולא כוחבין על גבי המטלית וכו' ורבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר שדובקין בדבק וכותבין על גבי מטלית משמע ותו שנחלקו בדבוק קודם הכתיבה אבל ס"ת שנקרע מותר לדבק הקרעים יחד (ענ) כיון שחין לריך לכתוב על הדבק: גל"ש: והגי מילי דסופר בגידין יחפור אבל לא בגרדין פינדי"ש בלע"ו: דף קורין בלע"ו פפיינ"א: בין דף לדף. אם נקרע עד כנגד הכתב שאילו היה בכתב היה יותר מג' שיטין: ובין שיטה לשיטה אם נקרע יתפור או לא יתפור: דברי חמודות

שתומות: ובחדש השביעי פתוחה: ובעשור, ובחמשה עשר. וביום השני. וביום השלישי. וביום הרביעי, וביום החמישי. ופיום הששי. וביום השביעי. ביום השמיני כולן סחומות והן חשע: וידבר משה. וידבר ה' שתיהן פחוחות: וילאו משה ואלעור. ויאמר אלעור. ויאמר דשא. שלשתן סחומות: ומקנה רב פחוחה: ויאמרו אם מלאנו. ויגשו אליו שתיהן סתומות: ויאמר אליהם משה. אלה מסעי שתיהן פתוחות: וישמע הכנעני. וידבר דבערבות שתיהן סתומות: וידבר דצו את בני ישראל. וידבר דאלה שמות האנשים. וידבר דבערבות מואב. וידבר דדבר אל בני ישראל. ויקרבו ראשי חמשתן פתוחות: מנין הפתוחות שתים ותשעים והסתומות ששים ושש הכל מאה וחמשים ושמונה:

ספר אדה הדברים ויאמר ה' אלי. ונפן ונעבור. וידנר ה'. ויאמר ה' אלי ראה. ואתחנן חמשתן סתומות: ועתה ישראל. כי חוליד בנים. אז יבדיל. ויקרא משה ארבעתן פתוחות: אנכי ה׳. לא תשא. שמור.

כבד. לא תרלת. ולא תנאף. ולא תגנוב. ולא תענה. ולא תחמוד. ולא תתאוה. את הדברים כולן סתומות. והן אחד שחרו שחרו בי של המוח בי של המוח של המו עשר: שמע ישראל פתוחה: והיה כי יביאך. לא תנסו. כי ישאלך בנך. כי יביאך. ארבעתן סתומות: והיה עקב

ויאמרו	להי	הזאת	השירה	את	ישראל	ובני	משה	ישיר	118	
סום	לאמר אשירה לה' כי גאה גאה סוס									
ורכבו רמה בים עוזי וזמרת יה ויהי לי										
זה אלי ואנוהו אלהי							לישועה			
אבי וארוממנהו ה' איש מלחמה ה'										
שמו מרכבות פרעה וחילו ירה בים ומבחר										
שלשיו מבעו בים סוף תהומות יכסימו ירדו במצולות כמו										
ימינך		ימינך ה' נאדרי בכח				אכן				
ה' תרעץ אויב באוגך תהרס										
וברוח			תשלח חרונך יאכלמו כקש				קמיד			
אפיך נערמו מים נצבו כמו נד										
אמר			קפאו תהומות בלב ים				נוזלים			
אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאמו										
נשפת			שמו ידי	תורי	ריק חרבי	N		שי	נפי	
רוחך כסמו ים צללו כעופרת במים									בר	
מי			לים ה׳	ה בא	מי כמונ			ירים	7K	
כמוכה נאדר בקדש נורא תהלות עושה										
נחית			מו ארץ:	תבלע	ית ימינך	נמ		ĸ	פל	
בחסדך עם זו גאלת בעוך אל נוה										
חיל			ירגזון	עמים	שמעו			שך	קד	
אחז יושבי פלשת אז נבחלו אלופי										
נמוגו			זמו רעד	יאח:	מילי מואו	ŧ		יום	7K	
מימתה	עליהנ	תפול					כנען	יושבי	כל	
עד			מו כאבן	גך ידכ	גדול זרוז	2		7	ופו	
יעבור עמך ה׳ עד יעבור עם זו									יענ	
מכון			ר נחלתך	מו בה	ומו ותמע	תביא		ת	קני	
לשבתך פעלת ה׳ כוננו										
כי			ולם ועד	וך לע	ה' ימל			٦	ידי	
בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב ה' עליהם את מי										
הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוד הים									הינ	

לקולא כשאר כל ספיקי דרפנן דוקטיון בהו הארחנים של שהרפני כד יהודה בין דף לדף כרי משמע דרם מונלא בקרע הטובר בין אות לחברתה אתר יספור כלותר לא יקרא בו עד שיספור ומבעיא ליה בין דף לדף כרי משמע דרם מונלא בקרע הטובר בין אות לחברתה אתר יספור כלותר לא איפשטא ופסק לחומרא דלא יקרא בו עד שיספור עכ"ל: (עב) דאידו נחלקה האות כרי. וו"ל מהרי"ק סי קכ"ב לע"ד נראה לחלק בין היכא שנקרעה גוף האות מוקפת גויל חים שנקרע הוף האות מוקפת גויל ואפי היכא שהאות שלם ולא שבתבע ובי בין אות להחבר היכא שהאות שלם ולא שלחבר מחוק משיף ע"ד) כ"ש הכא שגוף האות נחלק לשנים אלא שהדבק מעמידו עכ"ל ולא דמי להא דלקמן סעיף ע"ג בנפסק אי מאוחיות הפשועים דכשר בבדיקת קריאת מיווק נסדי בלא שהירה היכא שגוף האות נחלק לשנים אלא שהדבק מעמידו עכ"ל ולא דמי להא דלקמן סעיף ע"ג בנפסק אי מאוחיות הפשועים דכשר בבדיקת קריאת מיווק דהמם לא נשתנה צורת האות כ"ר רמ"י ועיין לתמן בס" ט"ז וכחב רמ"א שיזהר שלא יתחוב המחט תוך הכחב אלא חוץ לכחב: (עג) כיוץ שא"ל לכחוב על הדבק. והריב"ש כחב במשובה אם היה הקרע בישן חוך ב' שיטין ובחדש חוך

🕏 סדא דלא אשכחן [דמותר] דבק אלא במפילין כצ"ל (ב"ח): 🕉 ס"ח שנקרע טולה עליו כצ"ל ומיי בחוץ נמחק (ב"ח): 🕻 [וכאן הדפסנו חמונת השירה כמו שכוחבין בס"ח שלנו וכ"ה בכמב"ס כמ"י אשר היה לפני הגאון מוהר"מ די לומאטו ו"ל כמש"כ בספר אור תורה שלו וכתב בס' הרמב"ם הנדפסים נדפס בשיבוש ע"ש]: तत्तमा पर तगरन विद्यालक प्रक्षांत विर्व एक्स भारत प्रवासक प्रतेतात मातः प्रवस्त एकप्राक्ष भारतः व्यक्त

רותר מידוש תרואת של הניטיטו "פעיטורת מלכות ירך חרשינה למשכינוס חורסף (אחת ברחסיף הרביים שטרת להם בעת גירסס רבת את ביובס", ולא בידרי שטיט אלא "נוסרת נהורים בידי חלשים ורביים בידי משטים", חריינו בדרך בינ, ותמנאות פות חיות שמינו תולך עשיית שם גדול וקורש בעולטן", חיינו מבורדת ולי, "ולעסף ישראל עשיית חיצועת גורלות", ותינו תשנות תל ולמיבף "קבער שטובת ימי חצוכת אלי להודרת ולהוליי, להורות על משבות חי ולחלל על

בכוצות לשייו, דוורין חלל בחנוכת אינו אלא על גם גבחרן החשמונאים, שחיו בו מרתיו גבורות תי וטובות הל אבל על הנס של מף השמן אין בר חיום חלל, כידו שלא היי בו הטבות הי, וכייש ברכת החוראת של על הניסים וראי דאינה אלא על הגם הנגחון החשמונאים ולא על הנס של פך השמה דתא הודאת שינה אלא על טובות הל אבל הדלקת הנר וברכחה, סשוט הוא, דאינה אלא על הגם של סף חשטו, וברכח שעשת ניסים וכו/ נראת נכוי דאינת על חגס של סך חששון כאשר אבאה דחנח, בפי במח מדליקין שם שיתא בנמ/ דתמדלים מברד ג' ותרואת אותה מברך ב׳ ברכרת שעשח ניסים ושחחיינו, וסי׳ חראשונים, דהא דהרואת מברך מיירי בשלא יגא ידי מצות חדלסח. שלא חדליסו עליו בחוד ביתו, אבל חרמב"ם נוסרש דמיירי נמי שהדליטו עליו בתוך ביתו, ואפ״ח מברך כשחוזה ורואת. וחקשת חרשב"א, דחיכן מצינו יוצא מון המצוח וחוול ומכרך. ונראת כרעת הרמב"ם. דברכת שעשת ניטים אינת כלל על מצות חדלסת, וגם אינת על חנט של פך חשמן, דחא ברכת חוראת חיא וחודאת אינת אלא על טובהז ת/ וע"כ דתויא חודאת על נס תנצחוו החשמונאים: ומח שמברכים אותה בשעת חדלטת או בשעת ראיית חנר, הוא כדתנן בר"ם חרואת. דחרואת מסום שנעשו בו ניסים לישראל מברך שעשת ניטים לאבותינה, כמו"כ כשרואת חנר חנוכת, דחוי זכרון על חומן חחוא, חוי כרואח מסום חגם. ולפיכר מברך על תנס. ואששר דבברכת זו נכלל נמי חנס של סר חשמה אבל עיסרת על נס תנצחוו.

ולפ"ד אלת מיושב תכל. דתנמי בשבת, דכל תטוגיא שם מיזרי לענין גר תגוכח, וע"ו קבעי: "מאי חגוכחי, על איות גט קבעות, כפרש"י שם, לפיכך מפרש רק תנט של פר תשמן, דעליו נתקנת חדלקת גר תגוכת, ולא על גט תנצחון. אבל בברכת חודאת של על תגיטים על גט תנצחון. דמין דחוי ברכת חודאת על טובות חשם, לפיכך אין מוכירין רק גט תנצחון על תיונים ולא

તાંછ જો લંદ મહેલંદ મદર્ચ મત્સવરુક છતા. ખુલોર્વ દાર્મલાતા કર્ય મહેલ્લ માતદાદ, સેવર્ચિ દાગર જાતું મહેલા દાગર, દુખાંગલ તતા જાત સંદર્ચ તફેલત માતદાદ.

אף עדיין קישה, דוא הפרייתא צפסרישת ענין החווכה
לא מייבי פּלְּלְּ לְענין נד הגופה אלָא לענין הסחי
התענית, אלא ההגפי הוא דמכיאה ברייתא זו לענין הסחי
בר הגופה, ולענין הססר המענית הלא שייך יותר הטעט
של בס הנצחור, דהרי עיקר השמחה על תשועת הי,
ולסיכר בראה, דחפרייתא לא תאה לסריש עיקר ענין
החנוכה, דוורי זה ידוע ומטריסם נודור דור, אלא באה
החנוכה, דוורי זה ידוע ומטריסם נודור דור, אלא באה
ביום אחד, וחיינו יום כיית כטלו, שבו חי גמר הנצחון,
ולוח מירשה, דחוא משום חנס של סך השמן, שאירע
באותו חומן וחי נמשר חי ימים אלו.

חתרס' במי ערבי מסחים ד' קט"ו, גבי סדר של מסח, כתבי, דבברכת "לפיכך אנחנו חייבים לחודות" שלפני חחלל גרסינן: "נואמר לפניו שירח חדשת", ובברכת "אשר גאלנו" שלאחר חחלל גרסינן: "ונודת לך שיר חדש" על גאולתנו, דחכי תניא במכילתא, כל חשירות לשון נקבח חוץ משירת דלעתיד דלשון זכר כלומר שחנקבת יש לח צער לידת אף כל תניסים יש אחריתם צער חוץ מלעתיד שאין אחרית צער. עכ"ל. ולכאורת צ"ע, דתא חברכות תן חלוקות בשני דברים: חדא בתפרש בין לשון "שירח" ללשון "שיר", ועוד בחפרש בין לשון "ונאמר לפניו" לבין לשון "תונדת לך", וא"כ תמכילתא חוא רק נתינת טעם על חתפרש בין לשון שיר, אבל איות נתינת מעם תוא על מחפרש בין לשון אמירת לבין לשון שורא.

אך לפי חנתבאר, דלדין שירח על חנס צרין תרתיו גבורות ח' וטובות ח', חוא מבואר חיטב. דחרי חא דחשיר דלעתיד יחי' חדש, חוא משום דחניסים של גאולת חעתידת יחיו יותר גדולים מכפי מת שחיו בעת יציאת מצרים, כמו שדרשו חז"ל מקרא דכימי צאחר מארץ מצרים אראנו נפלאות, וכפי גודל חנס כן תגדל חשירת במדת שכמותת לא חי' עדיין בעולם, ואז לא לבד שתגבורות ח' יחיו גדולים אלא גם תטובות ח' יחיו שתגבורות ח' יחיו גאולת נצחית שאין אחרי' יותר גדולות, שחרי תחי' גאולת נצחית שאין אחרי' צער, ולות אנו אומרים "ונודת לך שיר חדש", שלא לבד שחשיר וחחילול על תגבורות ח' יחי' חדש, אלא לבד שחשיר וחחילול על תגבורות ח' יחי' חדשה, ונמצא שתמכילתא חוא באמת טעם על ב' חדברים, על לשון "חודאת".

הנה מו"ר חגאב"ד דבריטק שליט"א אמר בשם אביו מרן חגר"ח חלוי ו"ל, דיש לעיין, אם אביו מרן חגר"ח חלוי ו"ל, דיש לעיין, אם יבוא חנביא בשם ח' ויאמר שחשם יעשת לישראל גס,

או אם ימצא מי שיהי לו בטחון גמור בה', בטחון של מאה אחוזים, שבהחלט יעשה השם לו נס, אם ראוי לומר בכה"ג את השירה מיד קודם הנס ולצאת בזה יד"ח שירה. ואמר, שזהו ביאור הכתוב בתהילים: ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתר, פי, אף שיש לי בטחון הגמור בישועתר, בזה רק יגל לבי בישועתר; אבל מתי אשירה לה' — כי גמל עלי, לאחר שגמל עלי, והיינו לאחר הנס, או אשירה לו, שזהו דין בשירה על הנס שאין אומרים השירה אלא לאחר הנס, עכ"ד.

והנה, עיקר דין זה מבואר הוא בירושלמי פ׳ ערבי פסחים ה"ה, גבי ההלל שבסדר ליל פסח. דפליגי שם במתני ב"ש וב"ה עד היכן הוא אומר ב"ש אומרים עד אם הבנים שמחה וב"ה אומרים עד חלמיש למעינו מים, וקתני בירושלמי: א"ל ב"ש וכי יצאו ישראל ממצרים שהוא מזכיר יציאת מצרים א"ל ב"ה אילו ממתין עד קרות הגבר עדיין לא הגיע לחצי גאולה האיך מזכירין גאולה ועדיין לא נגאלו והלא לא יצאו אלא בחצי היום שנאי ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בנ"י וגו' אלא מכיון שהתחיל במצוה אומר לו מרק. והביאור הוא, דב"ש סברי, דדוקא הפרק א' של ההלל, שכתוב בו הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, שפיר אימרים בלילה קודם חצות, מפני שכבר בטל מהם השעבוד עוד בלילה; אבל פרק הב׳ של ההלל, שכתוב בו יצ"מ, איך אפשר לומר קודם חצות, והלא לא יצאו ישראל עדיין ממצרים, ואיך מזכירין יצ"מ והלא אין אומרים שירה אלא לאחר הנס, ואף שכבר הבטיח להם השם על ידי משה רבינו להוציאם ממצרים, משום דזהו דין בשירה על הנס שאין אומרין אותה אלא לאחר מעשה הנס. וב״ה סברי, דמכיון שחלק אחד מהנס כבר נעשה, והיינו ביטול השעבוד, שבשבילו ראוי להתחיל במצות שירה, ומכיון שמתחיל בשירה אומרים לו לגמור את כולה [וממה שפרש"י בתהילים (פי"ח פסוק ד׳) על הפסוק מהולל אקרא ה׳ ומן אויבי אושע וז"ל: בהלולים אקראנו ואתפלל לפניו תמיד כלומר אף לפני התשועה אני מהללו לפי שבטוח אני שאושע מאויבי, עכ"ל, אין סתירה מזה למה שכתבנו דאין אומרים שירה קודם הנס. דהכא אין זה בתור שירה והלל אמרו לפני התשועה, אלא בתור תפלה, כדכתיב: מהולל אקרא ה׳, בהלולים אקראנו ואתפלל לפניו, כדפרש"י, וכדין תפלה שצריך לומר שבח והלל קודם בקשת צרכיו, כדאיתא בע"ז ד' ח': לעולם יסדר שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל].

עוכל זה לענין שירה. אבל לענין הודאה, מצינו בספר דברי הימים ב׳ כ׳, גבי מלחמת יהושפט, שאמר להם הנביא שהשם יעשה להם נס ויצליחו במלחמה, ומיד בצאתם במלחמה אמרו המשוררים: הודו לה׳ כי לעולם בצאתם

חסדו. וע״כ דוה לא הי׳ בתורת שירה על הנס, דהא אין אומרים שירה קודם הנס, אלא בתורת הודאה אמרוהו [אך צ״ע, דבמכילתא פ׳ בשלח מונה זה בין העשר שירות שנאמרו בעולם, משמע דבתורת שירה אמרוהו]. ולכאורה צריך טעם, מ״ש שירה מהודאה אך לפי הנתבאר, דלדין שירה על הנס צריך תרתי: גבורות ה׳ וטובות ה׳, הטעם הוא פשוט. דבשלמא לענין גבורות ה׳ וטובות ה׳, הטעם הוא פשוט. דבשלמא לענין שייך להודות על הטובה קודם קבלת הטובה; אבל לענין שירה, דצריך ג״כ גבורות ה׳, א״כ קודם הנס, אף דכבר מובטחים הם עליו ע״י הנביא, אין זה אלא בתור ידיעה, אבל אין כאן עדיין ההכרה בגבורותיו, ונמצא דקודם הנס הוי הטבות ה׳ בלי גבורות ה׳ ולא שייך בזה שירה.

איתא במדרש רבה שיר השירים פ״ד סי׳ י״ט: ראוי הי׳ חזקיהו לומר שירה על מפלת סנחריב דכתיב (ד"ה ב' ל"ב) ולא כגמול עליו השיב יחזקי׳ למה כי גבה לבו גאה לבו מלומר שירה אתא ישעי׳ לגביהון דחזקי' וסיעתו אמר לון (ישעי' מ"ב) זמרו ה' אמרון לי׳ למה (שם) כי גאות עשה אמרון לי׳ כבר (שם) מודעת זאת בכל הארץ א״ר אבא ב״כ אמר חזקיהו מה אנו צריכין לומר נסיו וגבורותיו של הקב"ה כבר מודעת זאת מסוף העולם ועד סופו לא כבר עמד גלגל חמה באמצע הרקיע וראו נסיו וגבורותיו של הקב"ה עד סוף העולם כבר פרעה מלך מצרים ותרהקה מלך כוש היו באותו הנס ובאו לסייע לחזקיהו הרגיש בהן סנחריב וכפתן בערבית בחצי הלילה ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור בשחרית השכים חזקיהו ומצאן כפותין התירם והלכו וספרו נסיו וגבורותיו של הקב"ה וכו'.

לכאורה קשה, דמה תשובה היא זו שהשיב חזקיהו, דמפני שכבר נתפרסמו ניסיו וגבורותיו של הקב״ה בעולם מפני זה פטורין מלומר שירה, — וכי מפני זה אין צריך להודות ולהלל לה׳ עבור זה.

אמנם, לפי הנתבאר לעיל, דלדין שירה על הנס צריך בי׳ תרתי: גבורות ה׳ והטבות ה׳, ומפני זה השירה כלולה מהלל והודיה: הלל על הגבורות ה׳ והודיה על הטובות ה׳, — נראה, דמפני זה הי׳ סובר חזקיהו, דעיקר חלק ההילול שבשירה על הגבורות ה׳, חיובו אינו אלא כדי לפרסם את יד השם הגדולה וכחו וגבורתו של הקב״ה, וע״כ בנס דידי׳, כיון דכבר נתפרסם בעולם פרסום גדול וכבר מודעת זאת בכל הארץ ניסיו וגבורותיו של הקב״ה, ממילא דתו אין כאן חיוב הילול על הגבורות ה׳; וע״כ גם על הטובות ה׳ בטל חיוב שירה לגמרי, דעל הטובות ה׳ בלי גבורות ה׳ בטל חיוב שירה לגמרי, דעל הטובות ה׳ בלי גבורות ה׳ ליכא חיוב שירה כלל, כמו שנתבאר.

1656: English Jewry's Annus Mirabilis

by Cecil Roth

The Jews had been expelled from England by Edward I in 1290. For upwards of three and a half centuries, the country had been, with certain reservations, *Judenrein*. Then, when the Puritan Revolution had engendered a new spirit here, a self-sacrificing Dutch rabbi named Menasseh ben Israel had come to England on a mission to Oliver Cromwell and secured his sympathy for his dramatic plan for the apocalyptic Readmission of the Jews. Although the Whitehall Conference which met to consider the question in December 1655 was divided in its views

... There is no need to give any details here of Menasseh's mission and his vicissitudes. efly: he waited on Oliver Cromwell, and secured his sympathy. But the all-powerful Lord Protector was unwilling to risk unpopularity by acceding to the petition on his own authority, and tried unsuccessfully time after time to get some other body to pronounce in favor of the proposals. All that happened was that, at the Whitehall Conference which he summoned to meet in December 1655 to consider the question, the judges present pronounced that there was no law which excluded the Jews from England. This itself was, from one point of view, a disappointment to Menasseh, who had hoped for the dramatic repeal of what turned out to be a non-existent Act of Parliament! A great deal of interest was aroused. There was a flurry of publications, *pro* and *contra*. There were some notable expressions of sympathy. But nothing tangible resulted.

...All this was a bitter disappointment for Menasseh, who had been hoping, petitioning, and working for something very different and far more ambitious—a formal action readmitting the Jews or, at the very least, even at the last desperate stage, authorizing the practice of Judaism. He was so disillusioned that, as a recently discovered document shows, he even went so far as to return to the community of Amsterdam the scroll of the Torah which had been given him as a symbolic gift to the new community; in his opinion no new community (at least in the sense in which he conceived it) had been founded. He retired to Holland, abandoned by his fellow Jews but fortified by a gift from the Lord Protector, to die a broken man, his dearest wish unfulfilled. There can be no doubt that his efforts had been responsible for the creation of a new and more favorable atmosphere in England, and also for the declaration that there was no law excluding the Jews from the country; but that was all. Otherwise, he left the Marrano community much as he had found it, only more assured of its position and venturing a little more courageously out into the open.

But in the long run it turned out that what had happened was providential. Within a couple of years, Charles II had been triumphantly restored to his throne, and the legislation of the Commonwealth was automatically reversed. There cannot be the slightest doubt that, had Menasseh been what he would have considered successful in 1655/6, and had Cromwell or his Council admitted the Jews formally to the country, this would now have been canceled, and Jews who had come to settle in England would have been chased out—together with the Marranos already established in England. Obviously, the latter's fears had not been exaggerated. Now, since nothing had been done, there was nothing to undo. Under Charles II, after a little initial nervousness, the incipient community reverted to the process of slow, unostentatious consolidation, being able to insure themselves before long of the "Merry Monarch's" good-natured sympathy. There were one or two attempts made

to disturb them, but by the end of his reign their position was solidly established and could be considered reasonably safe. The ultimate factor was not propaganda, not Messianism, not legislation, but something entirely different.

A study by Terrance Odean, professor of finance at UCL Berkeley, found that the winning stocks investors sold outperformed the losing stocks they didn't sell by 3.4 per cent. In other words, people were holding on to losing stocks too long, because they couldn't bring themselves to admit they had made a mistake. Even professional stock pickers – supposedly ultra-rational people who operate according to cold, hard logic - are susceptible: they tend to hold losing stocks around 25% longer than winning stocks.12

But avoiding failure in the short term has an inevitable outcome: we lose bigger in the longer term. This is, in many ways, a perfect metaphor for error-denial in the world today: the external incentives - even when they reward a clear-eyed analysis of failure - are often overwhelmed by the internal urge to protect self-esteem. We spin the evidence even when it costs us.

Confirmation bias is another of the psychological quirks associated with cognitive dissonance. The best way to see its effects is to consider the following sequence of numbers: 2, 4, 6. Suppose that you have to discover the underlying pattern in this sequence. Suppose, further, that you are given an opportunity to propose alternative sets of three numbers to explore the possibilities.

Most people playing this game come up with a hypothesis pretty quickly. They guess, for example, that the underlying pattern is 'even numbers ascending sequentially. There are other possibilities, of course. The pattern might just be: 'even numbers'. Or 'the third number is the sum of the first two. And so on.

The key question is: how do you establish whether your initial hunch is right? Most people simply try to confirm their hypothesis. So, if they think the pattern is 'even numbers ascending sequentially,' they will propose '10, 12, 14' and when this is confirmed, they will propose '100, 102, 104'. After three such tests most people are pretty certain that they have found the answer.

And yet they may be wrong. If the pattern is actually 'any ascending numbers, their guesses will not help them. Had they used a different strategy, on the other hand, attempting to falsify their hypothesis rather than confirm it, they would have discovered this far quicker. If they had, say, proposed 4, 6, 11 (fits the pattern), they

onal e of

cen-

ce is

y get

they

ning

t we d to

fect. Say and

hich

preeed,

our and

lost nate

loss n to

ple will

zes. all, our

5 a

would have found that their initial hunch was wrong. If they had followed up with, say, 5, 2, 1, (which doesn't fit), they would now be getting pretty warm.

As Paul Schoemaker, research director of the Mack Institute for Innovation Management at the Wharton School of the University of Pennsylvania, puts it:

The pattern is rarely uncovered unless subjects are willing to make mistakes — that is, to test numbers that violate their belief. Instead most people get stuck in a narrow and wrong hypothesis, as often happens in real life, such that their only way out is to make a mistake that turns out not to be a mistake after all. Sometimes, committing errors is not just the fastest way to the correct answer; it's the only way. College students presented with this experiment were allowed to test as many sets of three numbers as they wished. Fewer than 10 per cent discovered the pattern.¹³

This is confirmation bias in action, and is eerily reminiscent of early medicine (where doctors interpreted any outcome in their patients as an affirmation of bloodletting). It provides another reason why the scientific mindset, with a healthy emphasis on falsification, is so vital. It acts as a corrective to our tendency to spend our time confirming what we think we already know, rather than seeking to discover what we don't know.

As the philosopher Karl Popper wrote: 'For if we are uncritical we shall always find what we want: we shall look for, and find, confirmations, and we shall look away from, and not see, whatever might be dangerous to our pet theories. In this way it is only too easy to obtain . . . overwhelming evidence in favour of a theory which, if approached critically, would have been refuted. 14'

V

For one final example, let us examine an incident that neatly draws together the various insights so far. It involved Peter Pronovost, the doctor we met in Chapter 3 who cut central line infections from 11